

Fra Psy-videnskaber til Bio-videnskaber

Af Svend Brinkmann

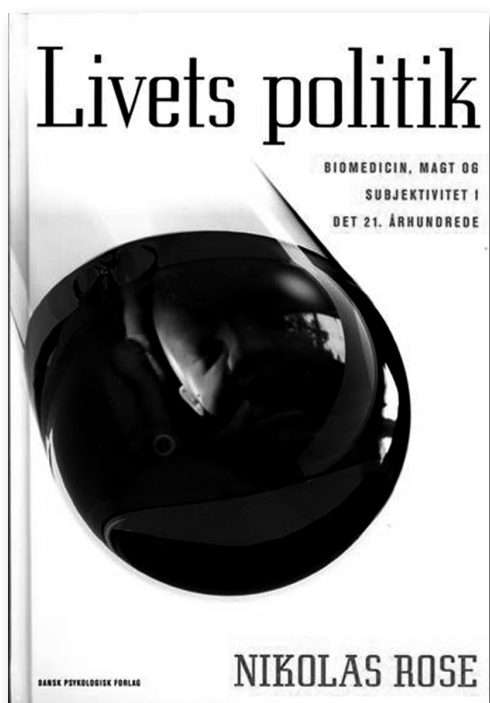
ANMELDELSE AF

Nikolas Rose:

Livets politik: Biomedicin, magt og subjektivitet i det 21. århundrede.

Dansk Psykologisk Forlag, 2009.

432 sider. 388 kr.

Det er længe siden, at jeg efter at have læst en ny bog har tænkt: Dét er en vigtig bog! Men sådan har jeg det med Nikolas Roses bog fra 2007, *The Politics of Life Itself*, der nu er oversat til dansk og er udkommet på Dansk Psykologisk Forlag. Selve den danske udgiver er interessant. Det er dybt prisværdigt, at Dansk Psykologisk Forlag har oversat den lange og komplekse bog (432 sider hvoraf mere end 100 dog er noter og referencer), men det er samtidig tankevækkende, fordi bogen postulerer, at vi har nået enden på den psykologiske æra. I tidligere bøger har Rose analyseret fremvæksten af psykologien i de moderne samfund og har interesseret sig for, hvordan vi har lært at tænke om os selv som væsener med indre og dybe psykiske rum, der skal opdages, formes og udvikles. Som Rose har lært af sin store inspirationskilde, Michel Foucault, blev det moderne menneske især skabt gennem psy-videnskaberne (psykologi, psykiatri, psykoanalyse, psykoterapi) og deres praksisser, som subjektiverede individer gennem opdragelse og uddannelse og i skoler, fabrikker og klinikker. Nu, siger Rose, kommer den subjektivitetsskabende viden ikke længere primært fra psy-videnskaberne, men derimod fra livsvidenskaberne. Hertil regnes især neurovidenskab og genetik. Styringen af borgerne og borgernes selvstyring vil i stigende grad ske gennem biopolitik, dvs. ved at regulere vores forhold til krop, hjerne og sundhed, samt gennem det han kalder en somatisk etik. Den somatiske etik er ikke traditionelle moralske principper, men er værdier for, hvordan man skal leve et liv, hvori vores eksistens som kropslige væsener er sat i centrum. Dansk Psykologisk Forlag introducerer hermed en indflydelsesrig analytiker, der hævder, at psykologien langsomt mister sin aktualitet.

Som Lotte Huniche fortæller i sit udmærkede forord til bogen, er Nikolas Rose uddannet inden for både biologi og psykologi, men det var indtil den aktuelle bog særligt psykologien, der optog ham. Ikke som en disciplin med en privilegeret indsigt i menneskets universelle natur, men derimod som et sociologisk fænomen, hvis stærke udbredelse i de vestlige samfund krævede en forklaring. Forklaringen fandt Rose først hos Marx og dennes historiske materialisme, men Rose blev hurtigt utilfreds med den marxistiske begrebsramme og fandt i Foucaults genealogiske tilgang og Gilles Deleuzes empiriske metodologi nogle analytiske redskaber, der passede ham bedre, og som ikke forklarede alting ud fra Samfundet og Økonomien, men som i lige så høj grad var optaget af at forklare selve "samfundet" og "økonomien". Rose mente, at kunne beskrive, hvordan især psykologien som et videns- og praksisområde havde været med til at skabe både samfundet og dets subjekter – og ikke bare var en afspejling af grundlæggende samfundsmæssige relationer. Dette var temaet i flere bøger, herunder *Governing the Soul* fra 1990 og *Inventing Our Selves* fra 1996.

Nu føres analysen så videre til bio- eller livsvidenskaberne. Og det er ikke bare løse spekulationer eller grundløse generaliseringer, der ligger bag Roses konklusioner i *Livets politik*. Bogen er baseret på dokumentanalyser af et enormt materiale i form af videnskabelige artikler, avisartikler, populærlitteratur, TV-udsendelser og meget mere, der tilsammen giver en såkaldt "kartografi" over den emergente livsform, som Rose iagttager. Dette er en livsform, hvor vi i stigende omfang oplever os som biologiske selver – eller endda "neurokemiske selver", som er titlen på bogens kapitel 7. Det er ikke svært at finde eksempler på, at der er noget om snakken. Man kan blot tænke på det enorme fokus, der i dag er på kost, vægt og BMI, hvor vi ser, at forvaltningen af sundhed og livsevne har fået en etisk prægning, der er uden sidestykke.

Rose kortlægger bogen igennem nogle livsvidenskabelige mutationer: Molekylarisering, der henviser til, at moderne biomedicin opererer på molekylært niveau,

hvor man fx kan identificere og manipulere med specifikke molekylære konfigurationer i hjernen; optimering, der betegner det forhold, at nutidens livsteknologier ikke blot behandler sygdomme, men tillige indgår i optimeringen af livet for individer, der i forvejen er sunde og raske (fx taler nogle iagttagere om "kosmetisk farmakologi"); subjektifikation, som handler om, at vores identitet mere og mere knyttes til biologiske markører (fx genetisk profil); somatisk ekspertise, dvs. nye måder at styre menneskelig adfærd på gennem adskillige forskellige bioprofessioner; og endelig livsøkonomier, der er det forhold, at vores biologiske eksistens ikke overraskende er blevet *big business* for rådgivere, eksperter og ikke mindst medicinalindustrien, der, som Roses analyser viser, ikke så meget markedsfører farmaka længere, men derimod *sygdomme* og *modtageligheder*, der så som noget selvfølgelig skal forebygges eller behandles.

Ud over nogle kapitler, der i et overordnet perspektiv indkredser moderne biopolitik og den somatiske etiks emergente livsform, indeholder bogen en række interessante kapitler, der leverer enkeltanalyser af forskellige aspekter af livets politik, især med fokus på USA og Storbritannien, men der er også flere henvisninger til Skandinavien og Danmark, hvortil Rose i øvrigt har nære forskningsrelationer. Her skal blot nævnes tre udvalgte kapitler: For det første et om genetikens betydning; en genetik, der ikke længere opererer med en simpel "genet for x"-tilgang, men som derimod opererer i et felt af risici og dynamiske sammenhænge, og som tvinger individer til at tage ansvar for forvaltningen af egen genetiske modtagelighed. For det andet et kapitel om race, der tilsyneladende reaktualiseres i disse år som biologisk begreb, idet det viser sig, at forskellige "racer" er tilstrækkeligt genetisk forskellige til, at der fx kan udvikles forskellige medicinske sammensætninger til dem. Et tema, der er stærkt tabubelagt i vesten, men som er helt selvfølgelig at diskutere i Asien. Endelig et kapitel om kriminalitet med titlen kontrollens biologi. Her bliver en af Roses grundlæggende pointer tydelig: At placere noget på naturens, på biolo-

giens, side er ikke længere at placere det på det uforanderliges side. Biologi er ikke længere skæbne. Når vi har identificeret noget genetisk har vi nemlig muliggjort intervention, fx gennem genterapi eller psykofarmakologi. Dette gælder også kriminalitet.

Bogen leverer en lang række væsentlige beskrivelser, men den stiller flere spørgsmål, end den besvarer. Bogen er, som nævnt i dens forord, en kritisk undersøgelse, men den er ingen kritik som sådan. Den er heller ikke særlig pessimistisk, og den er i reglen særdeles afbalanceret, når det gælder om at vurdere, hvad vi reelt har mulighed for i dag af biologisk intervention i vores liv. Men bogen kan godt give anledning til både kritiske og pessimistiske konklusioner, men Rose drager dem ikke selv. En konklusion, han dog drager, er, at noget er ved det gamle. Selvom biovidenskaberne overtager psyvidenskaberens subjektiverende rolle, er der stadig tale om en indbygget autenticitetsetik – også i den somatiske etik. Som Rose beskriver, handler fx Ritalinbehandling af ADHD-børn ikke om at undertrykke eller normalisere dem. Nej, den handler om at skabe plads til, at deres *sande selv* kan bryde frem. Lægemidler *begrænser* ikke, men *muliggør* og *optimerer*. Biopolitikken fungerer i overensstemmelse med bredere praksisser til forvaltning af selvet,

der kræver livslang læring, fleksibilitet, udvikling, træning, selvovervågning og risikohåndtering. Biomedicinen fungerer til at realisere det "sande selv", hævder Rose, så der er tale om nye former for selvrealiseringsteknologier og ikke om et skarpt brud med tidligere tiders selvforvaltningspraksisser. Grunden til, at Rose kalder sin metode for "kartografi", og ikke "genealogi", er, at vi efter hans mening har brug for at fremhæve kontinuiteter og ikke bare brud. Genealogiens mål er at destabilisere nutiden ved at påvise dens kontingens, men, som Rose siger, så har vi måske ikke længere brug for at destabilisere nutiden? Det gør alskens fremtidsforskere, socialanalytikere og journalister dagligt, når de i medierne fremhæver vores tid som præget af maksimal turbulens. Roses kartografi vil ikke destabilisere nutiden ved at påpege dens kontingens, men i stedet destabilisere *fremtiden* ved at anerkende dens åbenhed. Ideelt set skulle vi derfor kunne forme en del af den fremtid, vi kommer til at leve i. Dette er Roses sympatiske mål med den yderst læsværdige og tankevækkende bog.

*Svend Brinkmann er Professor (MSO),
Institut for Kommunikation, Aalborg
Universitet, svendb@hum.aau.dk*